

NEKATERI TEKTONSKI, SEIZMOTEKTONSKI IN SEIZMOLOŠKI TERMINI – 1. DEL

Some tectonic, seismotectonic and seismological terms – Part 1

Janez Lapajne* UDK 550.34:811.163.6'37

Povzetek
V nadaljevanju so navedeni predlogi in razlage nekaterih tektonskih, seismotektonskih in seizmoloških terminov, pomembnih za inženirsko seizmologijo in potresno inženirstvo (posebej za ocenjevanje potresne nevarnosti), mnogi pa imajo tudi splošnejši pomen. Dodani so tudi angleški prevodi terminov in ob koncu še angleško-slovenski slovarček obravnavanih terminov. Nekateri termini so privzeti iz obstoječih terminoloških slovarjev, večina predlaganih terminov pa ni zajeta niti v Geološkem terminološkem slovarju (Pavšič, 2006) niti v kakem drugem objavljenem slovenskem strokovnem slovarju, čeprav se mnogi obravnavani termini uporabljajo v praksi, nekateri tudi v manj ustrezni obliki. Avtor se opravičuje za vse napake, ki jih je zagrešil v tem predlogu. Njegov glavni namen je izzvati in spodbuditi slovenske geologe in seizmologe, da zapolnijo vrzel v slovenski terminologiji na tem za prakso pomembnem področju.

Abstract
Below are given suggestions and explanations for some Slovenian tectonic, seismotectonic and seismological terms, which are important for engineering seismology and earthquake engineering - particularly for seismic hazard assessments. Moreover many of them are of more general importance. English translations of terms are also added. At the end an English-Slovenian glossary of the relevant terms is supplemented. Some terms are taken from existing Slovenian terminological dictionaries. However, the greater part of the proposed terms are neither included in the new Geological Terminological Dictionary (Pavšič, ed., 2006) nor in any other published Slovenian technical dictionary, although many presented terms are used in practice, some also in less appropriate forms. The author apologizes for all the errors made in this proposal. His main intention was to challenge and to animate Slovenian geologists and seismologists to fill the gap in Slovenian terminology of this important area for the professional field.

Terminološki slovarček

OPOMBA: Besede znotraj //, npr /tektonska/, so neobvezne.

REMARK: Words inside //, e.g. /tectonic/, are optional.

aktivna /tektonska/ struktura (active /tectonic/ structure): **dejavna /tektonska/ struktura** (opis).

aktivni prelom (active fault): **dejavni prelom** (opis).

aseizmični prelom (aseismic fault): **nepotresni prelom** (opis).

aseizmično območje (aseismic area): **nepotresno območje** (opis).

celinska /tektonska/ plošča (continental /tectonic/ plate): **tektonska plošča**, ki tvori celino.

dejavna /tektonska/ struktura (active /tectonic/ structure): tektonska struktura, v kateri nastajajo tektonski premiki ali so ugotovljeni znaki takih premikov v **novejšem geološkem obdobju** in je ocenjena (npr. letna) verjetnost njihovega nastanka v prihodnje nad izbrano vrednostjo; dejavnost je ali ni povezana s potresi, pomembnimi z inženirskega stališča; glej **dejavni prelom**; sopomenke: **aktivna /tektonska/ struktura**.

dejavni prelom (active fault): prelom, ob katerem nastajajo tektonski premiki ali so ugotovljeni znaki takih premikov v **novejšem geološkem obdobju** in je ocenjena (npr. letna) verjetnost njihovega nastanka v prihodnje nad izbrano vrednostjo; dejavnost je ali ni povezana s potresi, pomembnimi z inženirskega stališča; sopomenka: **aktivni prelom**.

desni zmik (right-lateral slip, dextral slip): **zmik**, pri katerem se nasprotno krilo preloma premakne relativno na desno.

desnozmični prelom (right-lateral fault, dextral fault): **zmični prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki

* dr., Bernikova 3, Domžale, jlapajne@siol.net

- desnega znika** in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo **desni znik**.
- geotektonika** (geotectonics): **tektonika** (opis).
- krovnina** (hanging wall): v tektoniki **prelomno krilo** nad nagnjeno **prelomno ploskvijo**.
- levi znik** (left-lateral slip, sinistral slip): **znik**, pri katerem se nasprotno krilo preloma premakne relativno na levo.
- levozmični prelom** (left-lateral fault, sinistral fault): **zmični prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki **levega znika** in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo **levi znik**.
- litosfera** (lithosphere): trdni Zemljin ovoj, ki obsega Zemljino skorjo in zgornji del plašča; v povprečju je litosfera debela približno 100 km, pri čemer je pod oceani debela le nekaj km, pod celinami pa nekaj 100 km; sopomenka: **tektosfera**.
- litosferska plošča** (lithospheric plate): **tektonska plošča** (opis), **plošča**.
- medploščni zmični prelom** (transform fault): **transformni prelom** (opis).
- medploščno sklopljenje** (interplate coupling): lepenje in trenje na **meji tektonskih plošč**, ki pogojuje večje ali manjše kopičenje elastične energije; močno sklopljenje pomeni **zaklenjeno mejo** in zmožnost velikega kopičenja elastične energije; šibko sklopljenje pomeni **odklenjeno mejo** in/ali zmožnost majhnega kopičenja elastične energije.
- meja /tektonskih/ plošč** (/tectonic/ plate boundary): območje srečanja dveh ali več **tektonskih plošč** ali **prelom**, ki sega skozi celotno Zemljino kamninsko lupino in ločuje dve **tektonski plošči**.
- meja trka /plošč/** (collision /plate/ boundary): stičišče trka primikajočih se **tektonskih plošč** ali meja plošč pri trku; meja trka je **primična meja**.
- nagib** (dip): **naklon** (opis).
- nagnjeni prelom** (dip-slip fault): **prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki **naklonskega zdrsa** in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo na njem **naklonski zdrs**; glede na smer in **naklon** zdrsa razlikujemo štiri vrste nagnjenih prelomov: **normalni** in **reverzni prelom** ter **razrivni** in **narivni prelom**; primerjaj **poševni prelom**.
- naklon** (dip): kot med vodoravno ravnino in **prelomno ploskvijo**; kot med vodoravno ravnino ter mejo **podrivne** in **narivne plošče**; sopomenka: **nagib**.
- naklonski zdrs** (dip-slip): **zdrs krovnine** po nagnjeni **talnini** relativno navzdol pod vplivom vodoravnega natega kamnin (**navzdoljni zdrs**) ali relativno navzgor pod vplivom vodoravnega stiska kamnin (**navzgornji zdrs**); razlikujemo položni (pod majhnim kotom, običajno manj od 45°) in strmi (pod velikim kotom, običajno 45° do 90°) **zdrs**.
- nariv** (thrust, overthrust): 1. položni **navzgornji zdrs**; 2. na drugo kamnino (**talnina**) narita kamninska gmota (**krovnina**); glej tudi **narivni prelom**.
- narivna /tektonska/ plošča** (overriding /tectonic/ plate): **celinska** ali **oceanska plošča**, ki se nariva na podrivajočo se sosednjo oceansko ploščo zaradi stiska v regionalnem napetostnem polju.
- narivni prelom** (thrust fault, overthrust fault): **nagnjeni prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki **nariva** in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo **nariv** (nekateri obravnavajo narivni prelom kot položen **reverzni prelom**, **naklon** manj od 45°).
- navzdoljni zdrs** (dip-slip down): **naklonski zdrs krovnine** po **talnini** relativno navzdol; razlikujemo položni (**naklon** manj od 45°) in strmi (**naklon** 45° do 90°) **navzdoljni zdrs**.
- navzgornji zdrs** (dip-slip up): **naklonski zdrs krovnine** po talnini relativno navzgor; razlikujemo položni (**naklon** manj od 45°) in strmi (**naklon** 45° do 90°) **navzgornji zdrs**.
- neaktivni prelom** (nonactive fault): **nedejavni prelom** (opis).
- nedejavni prelom** (nonactive fault): v širšem pomenu je to **prelom**, vzdolž katerega ni tektonskih premikov in znaki takih premikov niso ugotovljeni v **novejšem geološkem obdobju**, (npr. letna) verjetnost njihovega nastanka pa je tudi v prihodnje pod izbrano vrednostjo; v ožjem pomenu je nedejavni prelom **nepotresni prelom**; sopomenka: **neaktivni prelom**.
- neotektonika** (neotectonics): področje **tektonike**, ki obravnava premike v **litosferi** od neogena dalje; nekateri jo povezujejo s krajšim časom.
- neotektonsko obdobje** (neotectonic period): obsega kvartar in neogen; nekateri ga povezujejo s krajšim časom; primerjaj **novejše geološko obdobje**.
- nepotresni prelom** (aseismic fault): prelom, vzdolž katerega ne nastajajo potresi in niso ugotovljeni znaki nastanka potresov v **novejšem geološkem obdobju** in je (npr. letna) verjetnost njihovega nastanka v prihodnje pod izbrano vrednostjo; nepotresno obnašanje je lahko posledica pomanjkanja strižne napetosti ob prelomih, zaklenjenosti prelomov

z ali brez strižne napetosti ali sproščanju napetosti v počasnem drsenju prelomnih kril v nasprotnih smereh; nepotresni prelom je **nedejavni prelom** in nepotresno **dejavni prelom**, primerjaj **odklenjeni prelom**, sopomenka: **aseizmični prelom**.

nepotresno območje (aseismic area): območje, kjer ne nastajajo potresi ali učinki potresov, ki imajo žarišče izven tega območja, in kjer niso ugotovljeni znaki nastanka potresov ali potresnih učinkov v **novejšem geološkem obdobju**, (npr. letna) verjetnost pojava enih ali drugih v prihodnje pa je pod izbrano vrednostjo; glej tudi **nepotresni prelom**, sopomenka: **aseizmično območje**.

normalni prelom (normal fault, normal dip-slip fault): **nagnjeni prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki strmega **navzdoljnega zdrsa** in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo na njem tak **zdrs**.

novejša tektonika (recent tectonics): tektonska dejavnost v **novejšem geološkem obdobju**, primerjaj **neotektonika**, sopomenka: **recentna tektonika**.

novejše /geološko/ obdobje (recent /geologic/ time): obsega ali **1.** holocen ali **2.** kvartar ali **3.** kvartar in pliocen ali **4.** kvartar in neogen, ta se pokriva z **neotektonskim obdobjem**, različna obdobja se nanašajo na uporabo pri ocenjevanju potresne nevarnosti lokacij različnih pomembnih (posebno jedrskih) objektov; sopomenka: **recentno /geološko/ obdobje**.

območje podrivanja (subduction zone): območje, kjer se ena plošča podriva pod drugo; na območju podrivanja nastajajo največji potresi.

območje pretrga oz. pretrgov (rupture zone): območje, kjer nastane pretrg oz. več pretrgov in posledično potres oz. več potresov; v primeru majhnih potresov je območje pretrga dolgo nekaj milimetrov, v primeru velikega potresa pa je lahko dolgo več sto kilometrov in široko več deset kilometrov; sopomenka: **žariščno območje (tektonskih potresov)**.

oceanska /tektonska/ plošča (oceanic /tectonic/ plate): **tektonska plošča**, ki tvori oceansko dno.

oceanski greben (oceanic ridge) je prek 84.000 km dolga, od 1 do 3 km visoka in okoli 1500 km široka gorska veriga, ki skoraj v celoti poteka pod morsko gladino severnega in južnega Atlantskega, Indijskega in južnega Tihega oceana; greben je nastal in še vedno nastaja ob razmikanju morskega dna vzdolž **razmične meje plošč** sredi oceanov; je potresno dejaven; sopomenka: **srednje-oceanski greben**.

odklenjena meja /plošč/ (unlocked /plate/ boundary): **meja plošč**, kjer obe plošči večinoma neprekinjeno polzita druga ob drugi; ob taki meji se lahko nakopiči

le manjša količina elastične energije, zato odklenjene meje praviloma niso izvori velikih potresov; glej tudi **odklenjeni prelom**.

odklenjeni prelom (unlocked fault): prelom ali del preloma, kjer obe prelomni krili (ali krovina in talnina) bolj ali manj neprekinjeno polzita drug ob drugem zaradi stalnega tektonskega preoblikovanja; ob takem prelomu se lahko nakopiči le manjša količina elastične energije, zato odklenjeni prelomi praviloma niso izvori velikih potresov; odklenjeni prelom lahko pomeni tudi **odklenjena meja /plošč/**; primerjaj **nepotresni prelom**.

paleoseizmičen (paleoseismic): se nanaša na predzgodovinske znake potresov v mladih geoloških sedimentih.

paleoseizmičnost (paleoseismicity): predzgodovinska potresna dejavnost, ugotovljena na podlagi geoloških znakov, npr. premikov sedimentnih in kamninskih plasti ob prelomih, vključkov utekočinjenega peska, plazov, skokovito dvignjene ali spuščene obale in naplavin cunamijev.

paleoseizmologija (paleoseismology): raziskovanje (predvsem z razkopi) predzgodovinskih potresov na podlagi geoloških znakov.

paleotektonsko obdobje (paleotectonic period): čas pred **neotektonskim obdobjem**.

plošča (plate): **tektonska plošča** (opis), **litosferska plošča**.

ploščna tektonika (plate tectonics): **tektonika plošč** (opis).

počasno drsenje (creep): **polzenje** (opis).

podrivanje (subduction): se nanaša na **/tektonske/ plošče**, glej **podrivanje /tektonskih/ plošč**.

podrivanje /tektonskih/ plošč (/tectonic/ plate subduction): drsenje **oceanske plošče (podrivna plošča)** pod sosednjo **celinsko** ali **oceansko ploščo (narivna plošča)** ali celinske pod celinsko pri **trku plošč**.

podrivna meja /plošč/ (subduction /plate/ boundary): **primična meja** dveh primikajočih se **plošč** pri **podrivanju**.

podrivna /tektonska/ plošča (subducting /tectonic/ plate, sinking /tectonic/ plate): **oceanska plošča**, ki se podriva pod **celinsko** ali drugo **oceansko ploščo**.

pokrit narivni prelom (blind thrust fault): **narivni prelom**, na katerem je nastal premik, ki ni segel do površja; **/prelomni/pretrg** ni viden na površju Zemlje, lahko pa pride do merljivega dviga tal.

polzenje (creep): v tektoniki zelo počasno, večinoma neprekinjeno premikanje enega **prelomnega krila** ali ene **plošče** glede na drugo v nasprotni smeri zaradi stalnega tektonskega preoblikovanja; **prelomi** ali **meje plošč**, za katere je ta pojav značilen, praviloma niso izvori velikih potresov; take prelome ali meje plošč obravnavamo kot **odklenjene** za razliko od **zaklenjenih**; sopomenka: **počasno drsenje**.

poševni prelom (oblique-slip fault, oblique fault): **prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki **poševnega zdrsa** in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo na njem **poševni zdrs**; primerjaj **nagnjeni prelom**.

poševni zdrs (oblique slip): **zdrs krovnine** relativno poševno po nagnjeni **talnini** zaradi stiska in natega kamnin; sestavljen je iz **zmika** in **naklonskega zdrsa**; mogoče so štiri glavne smeri poševnega zdrsa, ker je lahko **zmik desni** ali **levi**, **naklonski zdrs** pa **navzgornji** ali **navzdoljni**.

potresni (seismic, seismogenic): v **seizmotektiki** se nanaša na geološko strukturo (**potresna struktura**), posebej **prelom (potresni prelom)** v povezavi z nastankom potresov ali na območje (**potresno območje**) v povezavi z učinki potresov; splošna sopomenka: **seizmični**; ožja sopomenka, ki se nanaša na nastanek potresov: **seizmogeni**.

potresna struktura (seismic structure, seismogenic structure): potresno **dejavna struktura**; tektonska struktura, v kateri nastajajo potresi ali so z raziskavami **paleoseizmičnosti** ugotovljeni znaki (pri) površinskih **pretrgov** v **novejšem geološkem obdobju** in je (npr. letna) verjetnost njihovega pojava v prihodnje nad izbrano vrednostjo; glej tudi **potresni prelom**; sopomenka: **seizmogena struktura**, **seizmična struktura**.

potresni prelom (seismic fault, seismogenic fault): potresno **dejavni prelom**; **prelom**, na katerem nastajajo potresi ali so z raziskavami **paleoseizmičnosti** ugotovljeni znaki (pri) površinskih **pretrgov** v **novejšem geološkem obdobju** in je (npr. letna) verjetnost njihovega nastanka v prihodnje nad izbrano vrednostjo; sopomenka: **seizmogeni prelom**.

potresni /prelomni/ pretrg (earthquake /fault/ rupture): **/prelomni/ pretrg** (opis).

potresno območje (seismic area): 1. v seizmološkem pomenu območje, kjer so bili najdeni znaki potresov ali njihovih učinkov v **novejšem geološkem obdobju**; (npr. letna) verjetnost njihovega pojava v prihodnje je nad izbrano vrednostjo; izraz se tu nanaša na več potresov in na učinke različnih potresov; primerjaj **potresno strukturo** in **potresni prelom**; sopomenki: **seizmogena območje**, **seizmično območje**; 2. v makroseizmičnem pomenu območje,

kjer so ljudje zaznali potres; to je praviloma območje, kjer so bili potresni učinki III EMS ali več; izraz se tu nanaša na določen potres; sopomenka: **seizmično območje**; (3) s stališča reševanja in ocenjevanja škode je to območje, kjer so nastale poškodbe na zgradbah; to je praviloma območje, kjer so bili potresni učinki VI EMS ali več; termin se tu nanaša na določen potres; sopomenka: **seizmično območje**.

potresnost (seismicity): potresna dejavnost; prostorska in časovna porazdelitev potresov; sopomenka: **seizmičnost**.

površinski /prelomni/ pretrg (surface /fault/ rupture): **/prelomni/ pretrg**, ki sega blizu ali do površja ali morskega dna; nastane pri potresu z magnitudo več kakor 6.

prelom (fault): ploskovna razpoka ali razmeroma ozka razpokana cona v Zemljini skorji, povezana s preteklimi in morebitnimi prihodnjimi tektonskimi premiki; izraz prelom vključuje tudi razpoke, ki segajo skozi celotno Zemljino kamninsko lupino in ločujejo **tektonske plošče** – v tem smislu je prelom **meja plošč**.

prelomna cona (fault zone): **prelomno območje** (opis).

prelomna ploskev (fault plane): **tektonska ploskev**, ob kateri sta se premaknili **prelomni krili**.

/prelomni/ pretrg (/fault/ rupture): del **preloma**, na katerem nastane **zdrs prelomnih kril**, ki povzroči potres; pretrg je temeljni seizmotektonski izraz; sopomenka: **potresni /prelomni/ pretrg** (neustrezna sopomenka: **ruptura**).

prelomno krilo (opposing fault side): ena stran preloma; prelom ima dve krili; če je **prelomna ploskev** nagnjena, sta krili **krovnina** in **talnina**.

prelomno območje (fault zone): razpokana cona v Zemljini skorji, povezana s preteklimi in morebitnimi prihodnjimi tektonskimi premiki; obsega enega ali več **prelomov**, sopomenka: **prelomna cona**.

primična meja /plošč/ (converging /plate/ boundary, convergent /plate/ boundary): (dolgo) ozko območje, na katerem se tektonske plošče primikajo druga k drugi; primera sta: **podrivna meja /plošč/** in **meja trka /plošč/**; vzdolž primičnih (zlasti podrivnih) mej se sprosti večji del svetovne potresne energije.

primikanje /tektonskih/ plošč (/tectonic/ plate convergence): primikanje litosferskih plošč zaradi konvekcije v astenosferi, ki ima za posledico ali **podrivanje oceanske plošče** pod drugo oceansko ali **celinsko ploščo** ali gorotvorni **trk** celinskih plošč; glej tudi **razmikanje plošč**.

razmična meja /plošč/ (diverging /plate/ boundary, divergent /plate/ boundary): (dolgo) ozko območje, kjer se tektonski plošči razmikata druga od druge: nastane lahko sredi oceana ali sredi celine; ob meji sredi oceana nastaja nova oceanska skorja, ki oblikuje **oceanski greben**; je potresno dejavna.

razmikanje /tektonskih/ plošč (/tectonic/ plate divergence): razmikanje litosferskih plošč zaradi konvekcije v zgornjem plašču (astenosferi) je lahko 1. oceansko – vdiranje magme iz plašča (astenosfere) skozi razpoko med ploščama, pri čemer se iztisnjena magma strjuje v novo oceansko skorjo in nastajajo **oceanski grebeni**, ali 2. celinsko – tektonsko ugrezavanje ob nastajanju razsežnega tektonskega jarka ali razpoke v celinski plošči (primeri: Rdeče morje, vzhodnoafriški jarek), ki končno postane **meja plošč**, glej tudi **primikanje plošč**.

razriv (detachment): položni **navzdoljni zdrs**; glej tudi **razrivni prelom**.

razrivni prelom (detachment fault): **nagnjeni prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki položnega **navzdoljnega zdrsa** in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo na njem tak **zdrs**; glej tudi **razriv** (nekateri obravnavajo razrivni prelom kot položni **normalni prelom – naklon** manj od 45°).

recentna tektonika (recent tectonics): **novejša tektonika** (opis).

recentno /geološko/ obdobje (recent /geologic/ time): **novejše /geološko/ obdobje/** (opis).

reverzni prelom (reverse fault, reverse dip-slip fault): **nagnjeni prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki strmega **navzgorjnega zdrsa** in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo na njem tak **zdrs**.

ruptura (rupture): neustrezen izraz za **/prelomni/pretrg** (opis).

seizmičen, -ni (seismic): **potresen, -ni** (opis).

seizmična struktura (seismic structure): **potresna struktura** (opis), **seizmogena struktura**.

seizmično območje (seismic area): **potresno območje** (opis).

seizmičnost (seismicity): **potresnost** (opis).

seizmogen, -i (seismogenic): zmožnost povzročanja potresov; se nanaša na tektonsko strukturo (**potresna struktura**), posebej na **prelom (potresni prelom)**; sopomenka: **potresen, -ni**.

seizmogena struktura (seismogenic structure): **potresna struktura** (opis), **seizmična struktura**.

seizmogeni prelom (seismogenic fault): **potresni prelom** (opis).

seizmotektonika (seismotectonics): področje, ki povezuje seizmologijo s **tektoniko** in **tektoniko plošč** ter raziskuje nastanek in dinamiko **prelomov**, medsebojno delovanje **tektonskih plošč** ob njihovih **mejah**, prostorsko in časovno povečevanje in napetosti v kamninah ter **tektonske potrese**.

srednje-oceanski greben (mid-oceanic ridge): **oceanski greben** (opis).

talnina (footwall): v tektoniki **prelomno krilo** pod nagnjeno **prelomno ploskvijo**.

tektonika (tectonics): 1. področje geologije, ki obravnava zgradbo litosfere in premike v njej; 2. zgradba **litosfere**, ki je posledica tektonskih procesov; 3. tektonsko delovanje, tektonski proces; sopomenka: **geotektonika**.

tektonika plošč (plate tectonics): geološka teorija, ki pojasnjuje opaženo gibanje **litosfere** na astenosferi v velikem merilu; **litosfera** je razlomljena na sedem velikih in več manjših plošč; značilna hitrost gibanja plošč v vodoravni smeri je od 5 do 10 cm/leto; sopomenka: **ploščna tektonika**.

tektonofizika (tectonophysics): veja geofizike; predmet je raziskovanje preoblikovanja kamnin ter litosferske geodinamike in sil v plašču; raziskovanje obsega posamezne kristale in **tektonske plošče**.

tektonski potres (tectonic earthquake): potres, ki je posledica tektonske dejavnosti; povzročita ga **pretrg** in **zdrs** na **prelomu** ali na **meji plošč**, velika večina potresov ima tektonski izvor.

tektonska ploskev (tectonic plane): ploskev, ob kateri je nastal tektonski premik – **zdrs**; primerjaj **prelomna ploskev**.

tektonska plošča (/tectonic/ plate): velik razlomek **litosfere**; glej **tektonika plošč**; sopomenka: **litosferska plošča, plošča**.

tektonski zdrs (tectonic slip): **zdrs** (opis).

tektonski zmik (tectonic strike-slip, tectonic lateral slip): **zmik** (opis).

tektofera (tectosphere): **litosfera** (opis).

teorija prožnega odskoka (elastic rebound theory): klasična teorija o nastanku potresa, po kateri povzroči stopnjevanje preoblikovanja kamnin in nenadna sprostitve v kamninah nakopičene elastične energije **prelomni pretrg** in **zdrs** ter posledično potres.

transformni prelom (transform fault): velik in poseben **zmični prelom**, ki ločuje dve tektonski plošči in izravnava vodoravni premik med njima; od navadnega zmičnega preloma se razlikuje v smeri drsenja, ki je obratna; je pa prav tako lahko desnozmični ali levozmični; večina transformnih prelomov je oceanskih; srednjeoceanski grebeni (npr. med Severnoameriško in Evrazijsko ter Južnoameriško in Afriško ploščo) so razsekani s prečnimi transformnimi prelomi; transformni prelom je le osrednji del preloma, ki seka srednjeoceanski greben, to je del med razmikajočima se odsekoma grebena, na obeh zunanjih straneh odsekov grebena je prelom navadni znotrajploščni **zmični prelom**; manjše število transformnih prelomov poteka med **oceanskimi grebeni** in **območji podrivanja**; redki so celinski transformni prelomi, ki tvorijo celinske **meje plošč** (npr. prelom Sv. Andreja v Kaliforniji); sopomenka: **zmična meja /plošč/**.

trk celin (continental collision, continent-continent collision): nastane pri primikanju dveh celin, ki ju loči oceansko dno brez **razmične meje**, ki drsi pod eno od celin; ko oceansko dno pri podrivanju izgine, celini trčita; trk povzroči dviganje skorje in nastanek gorovij; primer je trk indijske podceline z Azijo, pri čemer je nastala oz. še nastaja Himalaja in za njo Tibetanska visoka planota; mlajša sopomenka: **trk /tektonskih/ plošč**.

trk /tektonskih/ plošč [/tectonic/ plate collision]: nastane pri primikanju dveh **celinskih plošč**; pri trčenju se plošči ali izbočita in stisneta ali pa se ena od plošč podrine pod drugo ali (v nekaterih primerih) narine na drugo; v vsakem primeru nastane veliko gorovje; starejša sopomenka: **trk celin**.

zaklenjena meja /plošč/ (locked /plate/ boundary): **meja /tektonskih/ plošč**, ob kateri obe plošči mirujeta, ker je strižna napetost na meji premajhna, da bi premagala lepenje plošč; ob taki meji se lahko daljši čas kopiči elastična energija, ki se ob nenadnem **zdrsu**, ko strižna napetost premaga silo lepenja, sprosti v potresu; glej tudi **zaklenjeni prelom**.

zaklenjeni prelom (locked fault): **prelom** ali del preloma, ob katerem obe **prelomni krili** ali **krovnina** in **talnina** mirujeta ena glede na drugo, ker je strižna napetost vzdolž preloma premajhna, da bi premagala lepenje prelomne ploskve; ob takem prelomu se lahko daljši čas kopiči elastična energija, ki se ob nenadnem **zdrsu**, ko strižna napetost premaga silo lepenja, sprosti v potresu; zaklenjeni prelom lahko pomeni tudi **zaklenjeno mejo /plošč/**; primerjaj **potresni prelom**.

zdrs (slip); (nenadni) premik ob **tektonski ploskvi** — enega **prelomnega krila** glede na drugo ali **krovnine** glede na **talnino**.

zmična meja /plošč/ (transform /plate/ boundary, transform fault): **transformni prelom** (opis).

zmični prelom (strike-slip fault, lateral-slip fault, lateral fault): navpični ali približno navpični **prelom**, na katerem so ugotovljeni znaki relativnega premika enega krila (strani) preloma glede na drugo v vodoravni smeri in/ali je v sedanjem napetostnem polju usmerjen tako, da pričakujemo na njem tak premik; glede na smer premika enega krila proti drugemu razlikujemo **desnozmični prelom** in **levozmični prelom**; primerjaj **transformni prelom**.

zmik (strike-slip, lateral slip): vodoravni **zdrs prelomnih kril** drug ob drugem zaradi vodoravnega stiska in natega kamnin; je lahko desni, če se nasprotno krilo preloma premakne relativno na desno glede na krilo preloma, s katerega opazujemo, ali levi, če se nasprotno krilo preloma premakne relativno na levo glede na krilo preloma, s katerega opazujemo.

zmožni prelom (capable fault): **prelom**, za katerega obstaja velika verjetnost **pretrga** do ali blizu površja.

žariščno območje (focal zone): v primeru tektonskega potresa je to **območje pretrga** ali **pretrgov** (opis).

Angleško-slovenski ustrezniki

active /tectonic/ structure dejavna /tektonska/ struktura, aktivna /tektonska/ struktura
active fault dejavni prelom, aktivni prelom
aseismic area nepotresno območje, aseizmično območje
aseismic fault nepotresni prelom, aseizmični prelom
blind thrust fault pokrit narivni prelom
capable fault zmožni prelom
collision /plate/ boundary meja trka /plošč/
continent-continent collision trk celin
continental collision trk celin
continental /tectonic/ plate celinska /tektonska/ plošča
convergent /plate/ boundary primična meja /plošč/
converging /plate/ boundary primična meja /plošč/
creep polzenje, počasno drsenje
detachment razriv
detachment fault razrivni prelom
dextral fault desnozmični prelom
dextral slip desni zmik
dip naklon, nagib
dip-slip naklonski zdrs
dip-slip down navzdolnji zdrs
dip-slip fault nagnjeni prelom
dip-slip up navzgornji zdrs
divergent /plate/ boundary razmična meja /plošč/
diverging /plate/ boundary razmična meja /plošč/
earthquake /fault/ rupture potresni /prelomni/ pretrg
elastic rebound theory teorija prožnega odskoka

fault prelom
fault plane prelomna ploskev
/fault/ rupture /prelomni/ pretrg
fault zone prelomno območje, prelomna cona
focal zone žariščne območje
footwall talnina
geotectonics geotektonika
hanging wall krovina
interplate coupling medploščno sklopljenje
lateral fault zmični prelom
lateral slip zmik
lateral-slip fault zmični prelom
left-lateral fault levozmični prelom
left-lateral slip levi zmik
lithosphere litosfera
lithospheric plate litosferska plošča
locked fault zaklenjeni prelom
locked /plate/ boundary zaklenjena meja /plošč/
mid-oceanic ridge srednje-oceanski greben
nonactive fault nedejavni prelom, neaktivni prelom
neotectonic period neotektonsko obdobje
neotectonics neotektonika
normal dip-slip fault normalni prelom
normal fault normalni prelom
oblique fault poševni prelom
oblique slip poševni zdrs
oblique-slip fault poševni prelom
oceanic ridge oceanski greben
oceanic /tectonic/ plate oceanska /tektonska/ plošča
opposing fault side prelomno krilo
overriding /tectonic/ plate narivna /tektonska/ plošča
overthrust nariv
paleoseismic paleoseizmičen
paleoseismicity paleoseizmičnost
paleoseismology paleoseizmologija
paleotectonic period paleotektonsko obdobje
plate plošča
plate boundary meja plošč
plate collision trk plošč
plate convergence primikanje plošč
plate divergence razmikanje plošč
plate subduction podrivanje plošč
plate tectonics tektonika plošč, ploščna tektonika
recent tectonics novejša tektonika, recentna tektonika
recent /geologic/ time novejše /geološko/ obdobje, recentno /geološko/ obdobje
reverse dip-slip fault reverzni prelom
reverse fault reverzni prelom
right-lateral fault desnozmični prelom
right-lateral slip desni zmik
rupture pretrg, ruptura
rupture zone območje pretrga ali pretrgov
seismic potresni, seizmični
seismic area potresno območje, seizmično območje
seismic structure potresna struktura, seizmična struktura, seizmogena struktura
seismicity potresnost, seizmičnost

seismogenic potresni, seizmogeni
seismogenic fault potresni prelom, seizmogeni prelom
seismogenic structure potresna struktura, seizmogena struktura, seizmična struktura
seismotectonics seizmotektonika
sinistral fault levozmični prelom
sinistral slip levi zmik
sinking /tectonic/ plate podrivna /tektonska/ plošča
slip zdrs
strike-slip zmik
strike-slip fault zmični prelom
subduction podrivanje
subduction /plate/ boundary podrivna meja /plošč/
subduction zone območje podrivanja
subducting /tectonic/ plate podrivna /tektonska/ plošča
surface /fault/ rupture površinski /prelomni/ pretrg
/tectonic/ plate boundary meja /tektonskih/ plošč
/tectonic/ plate subduction podrivanje /tektonskih/ plošč
tectonics tektonika
tectonophysics tektonofizika
tectonic earthquake tektonski potres
tectonic lateral slip tektonski zmik
tectonic plane tektonska ploskev
/tectonic/ plate /tektonska/ plošča
tectonic slip tektonski zdrs
/tectonic/ plate collision trk /tektonskih/ plošč
/tectonic/ plate convergence primikanje /tektonskih/ plošč
/tectonic/ plate divergence razmikanje /tektonskih/ plošč
/tectonic/ plate subduction podrivanje /tektonskih/ plošč
tectonic strike-slip tektonski zmik
tectosphere tectosfera
thrust nariv
thrust fault narivni prelom
transform fault transformni prelom, medploščni zmični prelom
transform /plate/ boundary transformni prelom, zmična meja /plošč/
unlocked fault odklenjeni prelom
unlocked /plate/ boundary odklenjena meja /plošč/

Viri in literatura

1. Aki, K., Lee, W. H. K., 2003. Glossary of Interest to Earthquake and Engineering Seismologists, Appendix 1. In: Lee, W. H. K., Kanamori, H., Jennings, P.C., Kisslinger, C., [Ed.], International Handbook of Earthquake and Engineering Seismology, Part B, IASPEI Handbook, Academic Press, An imprint of Elsevier Science, Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo.

2. Kladnik, D., Lovrenčak, F., Orožen Adamič, M., (uredniki), 2005. Geografski terminološki slovar, Zbirka Slovarji, Založba ZRC, ZRC SAZU, 451 str., ISBN 961-6500-92-9.
3. Lapajne, J., 1995. Strokovna beseda. Potresoslovno izrazoslovje. Ujma 9, 288, ISSN 0353-085X.
4. Lapajne, J., 1996. Seizmološko in seizmotektonsko izrazje. Ujma 10, 299, ISSN 0353-085X.
5. Lapajne, J., 1997. 100 let slovenske seizmologije, Gea št. 10, letnik VII, priloga št. 6, oktober 1997, 30-59, ISSN 131808704.
6. Lapajne, J., 1998. Strokovna beseda. Potresno območje. Ujma 10, 245, ISSN 0353-085X.
7. Lapajne, J., 2007. Potresi in cunamiji, Ujma 21, 133-138, ISSN 131808704.
8. Pavšič, J. (ur.), 2006. Geološki terminološki slovar, Zbirka Slovarji, Založba ZRC, ZRC SAZU, 331 str., ISBN-10 961-6568-84-1, ISBN-13 978-961-6568-84-5.
9. Wikipedia, 2008. The free encyclopedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Neotectonics>.
10. Različni ameriški in kanadski spletni slovarji.